
משרד החינוך המדען הראשי

מעבר חלק מהגן לכיתה א':
מה אומר המחקר?
ד"ר איתי אשר

שאלות

- "איפה הסיפור?" - במה עוסק המחקר על מעברים בין גן חובה לכיתה א'?
- אילו גורמים מסייעים ואילו גורמים מפריעים למעבר חלק מהגן לכיתה א'?
- מה מאפיין תכניות אפקטיביות לסיוע במעבר?

מקורות (בינתיים)

■ התייחסות נרחבת למצב הידע בעולם בפרסומי היזמה למחקר יישומי בחינוך, במימון לשכת המדען הראשי:

- קליין, פ. ש. ויבלון, י.ב. (2008). ממחקר לעשייה בגיל הרך. ירושלים: האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

- גרינבאום, ז. צ'., ופריד, ד. (2011). קשרי משפחה-מסגרת חינוך בגיל הרך (גן-גי') - תמונת-מצב והמלצות. ירושלים: האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

- ברזניץ, צ. וימין, ר. (2008). אבחון, מדידה והערכה בגיל הרך. ירושלים: האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

■ CIDREE (2007). Education to the 4 and 8 years old: Re-designing the school entrance phase. Brussels: CIDREE.

[רשת של מוסדות מחקר בחסות האיחוד האירופי]

פחות דיבור על מעברים ויותר על מוכנות

■ מושג המפתח - School readiness

■ פעולות שהגננת יכולה לעשות (ובמקרים מסוימים, גם אנשי מקצוע נוספים) כדי להעריך (או לאבחן) מוכנות

■ פעולות שההורים והגננת יכולים לעשות כדי לקדם מוכנות

■ הנחות יסוד:

1. ככל שהילדים בשלים יותר המעבר חלק יותר

2. אם הילד לא עומד בסף מינימום, עדיף שישאר בגן

זו גישה שונה לחלוטין מהגישה המקובלת לגבי מעבר לחט"ב

מהי מוכנות לכיתה א'?

- מוסכם שהיא רב ממדית, אין הסכמה על סטנדרטים. חלוקה אפשרית:
- כישורים קוגניטיביים: שפה, אוריינות, מתמטיקה, תפקודים אקזקוטיביים
- כישורים רגשיים-חברתיים, בדגש על וויסות עצמי, שיתוף פעולה, התמדה וקבלת סמכות
- כישורים מוטוריים גסים ועדינים
- מוטיבציה וחיוניות, בדגש על סקרנות ועניין בלמידה
- יש גם חוקרים הטוענים שאין בכלל דבר כזה מוכנות הילד לכיתה א', וביה"ס הוא זה שצריך להיות מוכן לכל ילד. גישה זו דומה יותר לגישה המקובלת ביחס למעברים מיסודי לחט"ב.

ההצדקה לתכנית התערבות

■ "הוראה יעילה והוראה טובה הם תנאים הכרחיים להוראה איכותית, אך לא מספיקים. תנאים נוספים המשפיעים על איכות ההוראה קשורים במוטיווציה של התלמיד להשקיע בלמידה וכן בסביבה החברתית, דהיינו משפחה, קהילה וחברים, ובמידת תמיכתם של כל אלה בלמידה ובהזדמנויות ללמידה... כדי להבטיח את מוכנותם של ילדים לכניסה למערכת החינוך הפורמלי יש לשקול את הצורך בהפעלתן של תכניות התערבות מוקדמת המתייחסות לכל המשתנים הללו"

- הוועדה לבחינתן של דרכי חינוך בגיל הגן וזיקתן להפקת המרב מבית הספר, היזמה למחקר יישומי בחינוך (2008)

דוגמה ליישום העיקרון בישראל

- תכנית "מהבית לבית הספר – מעבריס"
- התכנית פותחה באוניברסיטה העברית ומופעלת משנת 1997. הפעלה כיום ע"י אגף שח"ר ביישובים ברקע סוציאקונומי נמוך.
- דגש על הדרכה להורים
- תעודת זהות תמציתית במארז תפני"ת קדם יסודי
- מופעלת במאות גנים, מיועדת לכל מגזר ולכל פיקוח
- בוצעה הערכה פנימית

דוגמה ליישום העיקרון – מישראל לעולם

■ תכנית "האתג"ר" (HIPPY)

■ תכנית ותיקה של המכון לחקר הטיפול בחינוך באוניברסיטה העברית

■ מטרתה העיקרית לסייע בהכנת הילדים למסגרת החינוכית באמצעות היכרות רציפה ומתפתחת עם משימות לימודיות, עידוד אוטונומיה, יוזמה ויצירתיות במשחק ובפתרון בעיות (מקור: מארז תפני"ת)

■ קהל יעד: משפחות מרקע סוציו-אקונומי נמוך

■ ב-1982 התרחבה מחוץ לגבולות ישראל, וכיום היא מופעלת בארגנטינה, אוסטרליה, אוסטרליה, איטליה, ארצות-הברית, גרמניה, דנמרק, דרום אפריקה ניו-זילנד קנדה.

■ מופעלת בכחמישים קבוצות הורים וילדים ברחבי הארץ

■ בוצעה הערכה חיצונית

■ אגף שח"ר שותף

למה דגש על עבודה עם הורים?

- בשנים האחרונות מחקרים מעידים כי מוכנות קוגניטיבית קשורה פחות למעבר חלק מאשר מוכנות במימדים רגשיים-חברתיים
- הורים מוטרדים מן המעבר – יש רצון להתגייסות
- הורים יכולים להיות שותפים מרכזיים בתחומים רגשיים-חברתיים, בשונה ממעורבות בהוראה שיטתית
- טענה: קשר הורים-גננת אפקטיבי ומעורבות בריאה של ההורים מייצרים מודל שישפיע על יחסים ומעורבות בכיתות הגבוהות

האם כולם צריכים תכנית התערבות?

- מבדיקה ראשונית של ממצאי מחקר מחו"ל, תכניות מעברים מגן לכיתה א' מיועדות לאוכלוסיות חלשות כגון עניים, מהגרים או מיעוטים.
- התכנית הבולטת והנחקרת ביותר מסוג זה היא Head Start האמריקאית, שבתוכה רכיבים מרכזיים הקשורים למעבר מגן לכיתה א'.

מעט על HEAD START

- "בקליפת אגוז" – נראה כי התכנית אכן מועילה למשתתפים בה, אך אינה אפקטיבית בצמצום פערים.
- לקריאה נוספת - סקירה תמציתית של מאפייני התכנית וממצאים מחקריים אודות האפקטיביות שלה בספר "ממחקר לעשייה בגיל הרך", עמ' 241-244.
- חשוב לזכור שזו תכנית פדראלית ויש שונות לא מעטה בהפעלת התכנית בין מדינות ובתוכן. במשך השנים הופעלו לא מעט תכניות התערבות מקומיות או ניסיוניות במסגרת התכנית הפדראלית.
- אם יש כוונה לבנות תכנית ישראלית מקבילה, מוצע לבצע סקירה יסודית של המחקר העדכני אודות התכנית
- כמו כן, חשוב להשוות לתכניות דומות במדינות אירופאיות נבחרות, הולנד לדוגמה.

